Indrukwekkend romandebuut van Cubaanse schrijver al in tien talen vertaald

Een eiland is een ziekte

"Op Cuba kijkt niemand op van de Apocalyps: die heeft altijd tot de dagelijkse gebeurtenissen behoord."

Door Wim Rutgers

In vier delen van elk zo'n honderd pagina's en een korte epiloog vertelt de Cubaan Abilio Estévez in *Eiland van de eeuwigheid* de geschiedenis van een elfjarig jongetje én die van Cuba in de nadagen van dictator Batista, de laatste maanden van 1958, aan de vooravond van Fidel Castro's revolutie. Maar het is geen realistisch verhaal over historische gebeurtenissen. Daarvoor is het te abstract. Het twee-delige Eiland heet een bijzondere buitenwijk van hoofdstad Havana te zijn, ooit aangelegd en met bomen van de hele wereld beplant, maar is in het verhaal pars pro toto voor Cuba als geheel en vooral metafoor voor de wijze waarop de verteller zijn eiland aan de lezer wil tonen. Mensen leven als eilandjes op Het Eiland op het eiland: "In zijn geheel bestaat het Eiland (het Hier en het Ginder) uit een heleboel eilanden, een heleboel patio's..."

De oorspronkelijke Spaanse titel luidt *Tuyo es el reino*. Die titel zal de Nederlandse uitgever wat de vroom geklonken hebben, maar ze past veel beter bij het motto uit Mattheus 19, vers 16 "Meester, wat voor goeds moet ik doen om het eeuwige leven te verwerven?" Met de evangelisten Marcus en Lucas zou ik hier liever het woord 'beërven' gezien hebben. Maar dat is waarschijnlijk een kwestie van geloofsvoorkeur. Het boek is vol van ondergang en eeuwigheid. De delen drie en vier dragen de titel 'Allerzielen' en 'Finis gloria mundi', de epiloog 'het eeuwige leven'. Zo wordt de concrete geschiedenis geabstraheerd tot een symbolische van het leven zelf.

Het tweede deel luidt dan ook 'Mijn naam is Sheherazade' en inderdaad: vertellen als in de Sprookjes van Duizend en een Nacht, of schrijven is de enige redding van de anders onherroepelijke ondergang. Zo wordt de roman met zijn historische en bijbelse connotaties uiteindelijk een verhaal over het schrijven zelf.

Dat klink misschien allemaal nogal abstract. Het is oktober, 'een nacht in de geschiedenis van de wereld' zoals de hoofdstuktitel luidt, en de avond is zwanger van naderende storm met onweer. Dan blijkt er een gewonde zwerver op het Eiland te zijn die overal bloed rondsmeert, op de stoepen van huizen en op de talrijke namaak klassieke beelden die een bewoner van het Eiland overal rond geplaatst heeft. Hij is overigens niet de enige zonderling in de gemeenschap die uitblinkt in kleurrijke figuren als de ongescheoide gravin, de geleerde Engelse professor Kingston, het meisje Melissa

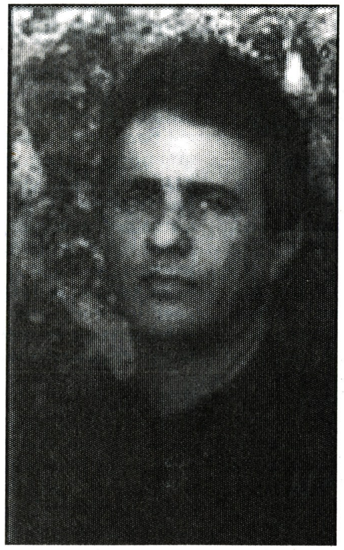

dat iedere avond naakt op het dak van haar huis danst, een homoseksuele boekhandelaar, de jongen Sebastian en de jongen Tingo-no-Entiendo.

HET EILAND

Het Eiland met zijn grote toegangshek, het oerwoud van bomen, het geheimzinnige bruggetje dat het Hier en het Ginder verbindt, de overal verspreide beelden, de vervallen huizen en de mensen roepen een bijzondere sfeer op van verval, maar ook van afgeslotenheid en inkeer.

Dat is op zich al bijzonder, maar het excentrieke vertelkarakter wordt in niet geringe mate verhoogd door de verteller zelf, die zich steeds zichtbaar met de tijd in zijn verhaal bemoeit en zich zinnen laat ontvallen als: "Ik bepaal dat het vandaag donderdag is, eind oktober" en "Als de lezer niet iets anders oppert, zou het vijf uur 's middags kunnen zijn." Of met de ruimte: "Daar dit verhaal op Cuba geschreven is, regent het keihard." Of met de manier van vertellen: "Op deze pagina is het wenselijk om de toekomende tijd te gebruiken, een tijd die niet erg aan te raden is." Of de personages: "Wat zou juffrouw Berta er veel voor geven om deze pagina te lezen! Maar juffrouw Berta is een personage uit dit boek, dat wil zeggen dat ze veroordeeld is daarin te blijven en slechts te verschijnen als ze wordt opgeroepen." Of het schrijfproces als zodanig: "Ik ben van mening dat God ons het leven geeft opdat we dat als een verhaal kunnen vertellen, als een geschiedenis die leuk en nuttig is voor anderen."

ALLERZIELEN

De gewonde wordt gevonden en verpleegd. Hij lijkt een soort moderne Sebastian met zevenentwintig pijlwonden in zijn lichaam. Hij blijkt wonderwel te genezen. In het derde deel, Allerzielen, heeft het Eiland zich vergroot tot het hele eiland Cuba, waar kermis is. Vooral dit deel kent prachtige fragmenten die je in hun geheel zou willen citeren of zo in een bloemlezing geplaatst zouden kunnen worden, zoals het verhaal van de stichting van het Eiland, dat tegelijkertijd een mythisch karakter heeft en heel realistisch is: lo real maravilloso. Het fragment van een messenwerper die zijn messen in zijn eigen zoon werpt, een variant op het Sint-Sebastian motief, is gruwelijk, de beschrijving van de Cubaanse mannelijke ijdelheid heel humoristisch.

Dit soort in twee betekenissen fantastische fragmenten worden vergezeld van de reflectie op een plaatsbepaling ten opzichte van schrijvers en dichters van Cuba en op het schrijven zelf: "Een van de goede dingen van de literatuur is misschien dat je daarmee de tijd kunt opheffen, of liever gezegd, er een andere betekenis aan kunt geven, de drie bekende tijden door elkaar kunt laten lopen in een vierde tijd die de andere drie omvat en iets oproept wat je gelijktijdigheid zou kunnen noemen."

OVEREENKOMSTEN

De achterflap prijst de roman aan met de woorden 'magisch en uitbundig als Gabriel Garcia Marquez beschrijft Estévez de Cubaanse mens en zijn eiland'. Ik moest al lezend ook steeds aan Tip Marugg denken voor wat de beschreven gebeurtenissen betreft, de rol van de tijd in het verhaal, de overpeinzingen ten aanzien van het einde van het Eiland. Maar ook aan Boeli van Leeuwen voor wat de stijlkenmerken aangaat.

Abilio Estévez werd in 1954 in Havana geboren, hij studeerde Spaans en filosofie, schreef zeven toneelstukken en publiceerde twee dichtbundels. *Tuyo es el reino* is zijn romandebuut. Het is vanuit het Spaans vertaald in het Nederlands, maar volgens de flaptekst ook in het Deens, Duits, Engels, Fins, Frans, Grieks, Italiaans, Noors en Portugees. De naam Abilio Estévez komt nog niet voor in de literatuurgeschiedenissen van het Caraïbische gebied maar zal daar met deze indrukwekkende roman niet meer uit weg te denken zijn. De epiloog gaat helemaal over het schrijven zelf. Ze zou verplichte leesstof voor elke aankomende letterenstudent moeten zijn.

In het vierde deel, Finis gloria mundi, worden grote stukken van de Cubaanse geschiedenis verteld. Aan het eind loopt het af met het verkruimelende eiland - zoals de macht van Batista verschrompelde. De twee jongens Sebastian en Tingo-no-Entiendo overwegen een vlot te bouwen en het eiland te onvluchten, maar dat mislukt: "Vluchten is niet de beste oplossing, dat weet ik, maar het laat de mensen wel de meeste illusies, een mens vlucht weg voor een ramp, hij heeft niet in de gaten dat de ramp met hem mee gaat, maar hij is zo naïef te geloven dat hij gered is."

Op oudejaarsdag 1958 storten de oude huizen van het Eiland ineen, de beelden vergruizelen, de stoepen verkruimelen, het 'eiland van de eeuwigheid' blijkt toch niet onvergankelijk te zijn. Een groot vuur zal met zijn verwoestende werking het einde voltooien: "In korte tijd zal het Eiland een weggevaagde wereld zijn, een wereld die slechts gevonden zal kunnen worden in dit boek."

Abilio Estévez: Eiland van de eeuwigheid
Breda: Uitgeverij De Geus
431 pagina's

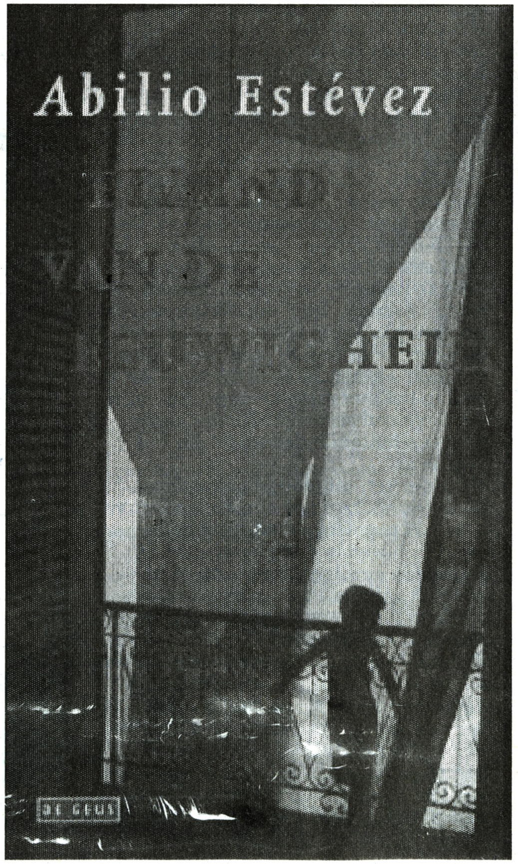

Ñapa. - (zaterdag 27 januari 2001), p. 4